

رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت با باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه و باورهای جبران عدالت

نویسندگان: محسن گل‌پرور^{۱*}، امین برازنده^۲ و زهرا جوادیان^۳

- ۱- دانشیار گروه روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- ۲- کارشناس ارشد روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- ۳- کارشناس ارشد روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.

*Email: drmgolparvar@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت با باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه و باورهای جبران عدالت انجام شد. جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان پسر متوسطه بودند که از میان آن‌ها ۱۹۶ نفر به شیوه‌ی تصادفی ساده انتخاب شدند. در این پژوهش از پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت [۳۶]، پرسشنامه باور به دنیای ناعادلانه [۱۰]، پرسشنامه باور به دنیای عادلانه [۱۵] و پرسشنامه باورهای جبران عدالت [۱۶] برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه به کار رفت. یافته‌ها نشان داد روان‌رنجورخویی و وظیفه‌شناسی دارای توان پیش‌بین معنادار برای باور به دنیای عادلانه برای خود، روان‌رنجورخویی دارای توان پیش‌بین معنادار برای باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت، و توافق‌پذیری دارای توان پیش‌بین معنادار برای باورهای جبران منفعل عدالت هستند.

کلید واژه‌ها: پنج عامل بزرگ شخصیت، باور به دنیای عادلانه، باور به دنیای ناعادلانه، باورهای جبران عدالت، دانش‌آموزان پسر.

روان‌شناسی بالینی و شخصیت

دانشور
و هتار

• دریافت مقاله: ۹۲/۲/۱

• پذیرش مقاله: ۹۲/۸/۲۵

*Scientific-Research Journal
Of Shahed University
Twenty-first Year, No.10
Spring & Summer
2014*

Clinical Psy. & Personality

دوفصلنامه علمی-پژوهشی
دانشگاه شاهد
سال بیست و یکم - دوره
جدید شماره ۱۰
بهار و تابستان ۱۳۹۳

مقدمه

باورها و شناخت‌ها در زندگی فردی و اجتماعی هر یک از انسان‌ها نقش‌های مختلفی ایفاء می‌کنند. باور به دنیای عادلانه^۱ (جهان عادل) دسته‌ای از باورهای انسانی است که ماهیتی پیچیده و تاثیرگذار در زندگی هر یک از ما دارد [۱ و ۲]. محوریت اصلی در باور به دنیای عادلانه نقشی است که تلاش، شایستگی و پشتکار در زندگی انسان‌ها ایفاء می‌کند. بر مبنای نظریه دنیای عادلانه، برای تلقی دنیا به عنوان مکانی عدالت‌محور، لازم است انسان‌های خوب با پیامدهای خوب و انسان‌های بد با پیامدهای بد مواجه شوند، چرا که دستاوردهای مختلف برای انسان حاصل نیکخواهی دنیا نیست، بلکه حاصل تلاش و شایستگی آنها است [۳ و ۴]. پس از لرنر^۲ که این باورها را باورهای مبتنی بر توهم مثبت معرفی نمود [۵]، شواهد پژوهشی نشان داده‌اند که باور به دنیای عادلانه با عاطفه مثبت و منفی، رضایت از زندگی، افسردگی، اضطراب، نارسایی عملکرد اجتماعی [۶، ۷، ۸ و ۹]، برنامه‌ریزی آینده‌نگرانه در زندگی، انگیزه برای اهداف برنامه‌ریزی شده و تعدیل خشم و پرخاشگری دارای رابطه است [۱۰، ۱۱ و ۱۲]. تاکنون اشکال مختلفی از این باورها، نظیر باور به دنیای عادلانه عمومی^۳، باور به دنیای عادلانه شخصی^۴، باور به دنیای عادلانه برای خود، باور به دنیای عادلانه برای دیگران و باور به دنیای ناعادلانه^۵ مطرح شده است [۱۳، ۱۴ و ۱۵]. بر خلاف نظریه باور به دنیای عادلانه که دنیای مادی را دنیایی مبتنی بر عدالت فرض می‌کند، باور به دنیای ناعادلانه انعکاسی از دنیای سرشار از بی‌عدالتی است که در آن بی‌گناهان به جای گناهکاران مورد کیفر واقع می‌شوند، شایستگی و استحقاق پاداش داده نمی‌شود و گناهکاران از زیر بار مجازات می‌گریزند [۶].

در کنار باور به دنیای عادلانه و ابعاد و اشکال مختلف آن، به باورهای جبران عدالت^۶ می‌رسیم. مفهوم جبران

عدالت بر مبنای نوعی نظریه انگیزشی پایه‌گذاری و مطرح شده است [۱۶]. به این معنی که افراد هر یک باورهای جبرانی متفاوتی را برای مقابله با مواقعی که اصول عدالت در محیط اطرافشان نقض می‌شوند دارند. گروهی از افراد، عاملان بی‌عدالتی را مستحق مجازات و تنبیه از طریق مراجع قضایی و قانونی می‌دانند (باور به جبران منفعل). گروهی دیگر بر این باورند که در مجازات عاملان بی‌عدالتی کاری از دست آن‌ها ساخته نیست (باور به جبران منفعل)، لذا باید مجازات چنین افرادی را به خداوند واگذار کرد. بالاخره گروهی دیگر نیز بر این باورند که برای مجازات عاملان بی‌عدالتی باید خود آن‌ها به‌طور جدی درگیر مجازات این افراد شوند (باور به جبران فعال). گروه سوم نسبت به دو گروه اول و دوم، اقدامات رفتاری آشکار و نهان را نسبت به مجازات عاملان بی‌عدالتی تجویز می‌کنند. البته گروهی نیز ممکن است در این بین قائل به بخشش و گذشت عاملان بی‌عدالتی باشند [۱۶].

در نگاهی اجمالی به آنچه تا کنون ارائه شد می‌توان گفت که پیشینه پژوهش و نظریه‌پردازی در عرصه باور به دنیای عادلانه و اشکال آن و در حد بسیار کمتری در عرصه باورهای جبران عدالت از نظر همبسته‌ها و پیامدهای مختلف دارای غنای به نسبت قابل توجهی است. اما از این نظر که چه عوامل بنیادینی می‌توانند شکل‌گیری و فعال شدن اشکال خاص این باورها را تحت تاثیر قرار دهند، تاکنون اطلاعات کمی در اقصای مختلف جامعه و به ویژه در میان دانش‌آموزان در دست است. به ویژه تا کنون به نقش ویژگی‌های شخصیتی در تقویت یا تضعیف باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران، باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال و منفعل عدالت توجه زیادی صورت نگرفته است. این امر در حالی است که شواهد پژوهشی که در زیر مرور خواهد شد حاکی از آن است که پنج عامل بزرگ شخصیت هر یک ممکن است به نوعی با باورهای معطوف به عدالت ارتباط داشته باشند. در واقع افراد در واکنش به موقعیت‌ها و شرایطی که با آن مواجه می‌شوند، به طور همزمان تحت‌تأثیر

1. Belief in a just world
2. Lerner
3. General
4. Personal
5. Belief in an unjust world
6. Justice compensation

عوامل موقعیتی و شخصیتی قرار می‌گیرند [۱۷].

از بین ویژگی‌های شخصیتی معرفی شده، طی سال‌های اخیر، پنج عامل بزرگ^۱ شخصیت، یعنی روان-رنجورخویی^۲ (N)، برون‌گرایی^۳ (E)، تجربه‌پذیری^۴ (O)، توافق‌پذیری^۵ (A) و وظیفه‌شناسی^۶ (C)، توجهات زیادی را را به خود جلب نموده‌اند. در روان‌رنجورخویی که به آن عصبیت یا بی‌ثباتی هیجانی نیز می‌گویند، احساسات منفی همچون احساس گناه، ترس، غم، برانگیختگی و خشم مهمترین مشخصه‌های مطرح هستند. در عوض برون‌گرایی به عنوان یک ویژگی شخصیتی ارتباط محور و اجتماع‌گرا، مشتمل بر تمایل به شرکت در اجتماعات و میهمانی‌ها، فعالیت و حرافی است. سومین عامل یعنی تجربه‌پذیری معطوف به تصورات فعال، حساسیت به زیبایی، توجه به تجارب عاطفی درونی و داوری مستقل می‌باشد. چهارمین عامل یعنی توافق‌پذیری حول محور نودوستی، همدردی و یاری‌رسانی دور می‌زند. و بالاخره آخرین عامل، یعنی وظیفه‌شناسی، نیز توانایی کنترل تکانه‌ها و تمایلات را همراه با به کارگیری طرح و برنامه در رفتار برای رسیدن به اهداف را در برمی‌گیرد [۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲ و ۲۳]. هر یک از پنج عامل بزرگ شخصیت مورد اشاره در بالا با سبک‌های توجه، تمرکز و پردازش اطلاعات مشخصی در افراد دارای رابطه هستند، به همین دلیل نیز می‌توانند با باورها و شناخت‌های افراد از جمله با باور به دنیای عادلانه برای خود و در حد کمتری با باور به دنیای عادلانه برای دیگران، با باور به دنیای ناعادلانه و با باورهای جبران فعال و منفعل عدالت ارتباط برقرار نمایند. مولمن و همکاران^۷ در پژوهشی دریافتند که افراد دارای روان‌رنجورخویی پایین، افرای دارای اطمینان به خود و دارای اعتماد نسبت به اهداف و تصمیمات خود هستند [۲۴]. برخی شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که اطمینان به خود، اغلب به تلاش، پشتکار و ارزیابی‌های

مثبت از خود و دنیای اطراف منجر می‌شود. در مقابل وقتی افراد دارای روان‌رنجورخویی بالایی هستند با بدبینی نسبت به خود و دنیای اطراف عرصه را به خود و دیگران تنگ می‌کنند [۲۵، ۲۶، ۲۷ و ۲۸]. با توجه به نکات مورد اشاره، پیش‌بینی می‌شود که روان‌رنجورخویی با باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران و باورهای جبران منفعل عدالت (مبتنی بر مجازات غیرشخصی و قانونی همراه با بخشش و گذشت) دارای رابطه منفی و در مقابل با باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت (مبتنی بر خشم، رنجش و مجازات شخصی عاملان بی‌عدالتی) دارای رابطه مثبت باشد. بر خلاف افراد روان‌رنجور، افراد برون‌گرا افرادی اجتماع‌گرا، دوست‌دار دیگران و دارای نگرش‌های مثبت و رفتارهای مثبت نسبت به دیگران و دنیای اطراف خود هستند [۲۹ و ۳۰]. همچنین پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افراد دارای برون‌گرایی بالا، افرادی پرنرزی، دارای نگرش‌های مثبت، متمایل به تجربه حالات مثبت در تعامل با دیگران و دنیای اطراف خود و احساس خود کارآمدی بالا هستند. چنین حالاتی بدون تردید زمینه تعامل موثر، باز و خوش‌بینانه را با دیگران و دنیای اطراف فراهم ساخته و از این طریق باعث ارتباط با باورهای معطوف به عدالت می‌شود [۲۹ و ۳۱]. بر این اساس، پیش‌بینی می‌شود که برون‌گرایی با باورهای جبران فعال عدالت و باور به دنیای ناعادلانه دارای رابطه منفی و در مقابل با باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران و باورهای جبران منفعل عدالت دارای رابطه مثبت باشد.

پس از روان‌رنجورخویی و برون‌گرایی به توافق‌پذیری می‌رسیم. افراد دارای توافق‌پذیری بالا افرادی با تمایلات نودوستانه، پرخاشگری پایین، تحمل زیاد، بردباری، یاری‌رسانی، غیررقابت‌جو و در مجموع افرادی ملایم هستند [۱۸ و ۲۳]. به طور طبیعی، چنین مشخصه‌هایی نظام پردازش اطلاعات باز و خوش‌بینانه‌ای را بر نظام شناختی افراد تحمیل می‌کند [۳۰]. همین امر باعث می‌شود توافق‌پذیری با باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران رابطه مثبت و در مقابل با باور به دنیای

1. Big five factor
2. Neuroticism
3. Extroversion
4. Openness to experience
5. Agreeableness
6. Conscientiousness
7. Molleman, Nauta & Jehn

پژوهش نیز بر پایه ویژگی‌های مطرح برای هریک از پنج عامل بزرگ شخصیتی، در باره رابطه میان پنج عامل بزرگ شخصیت با باورهای معطوف به عدالت پیش‌بینی‌هایی مطرح گردید. این پیش‌بینی‌ها لازم است از نظر پژوهشی مورد بررسی قرار گیرند. بنابراین اولین ضرورت انجام پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین پنج عامل بزرگ شخصیت با باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه و باورهای جبران عدالت است تا مشخص گردد که هر یک از پنج عامل بزرگ شخصیتی، چه ارتباطی با باورهای مختلف معطوف به عدالت در دنیا برقرار می‌کنند. در درجه بعدی ابهاماتی در حوزه دانش مربوط به رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت با باورهای جبران عدالت به ویژه در نوجوانان وجود دارد. این ابهامات تا اندازه‌ای ممکن است با پژوهش‌هایی از نوع پژوهش حاضر برطرف شوند. از طرف دیگر این امکان وجود دارد که نتایج پژوهش حاضر پژوهشگران علاقه‌مند را برانگیزد تا پژوهش‌های دیگری را در عرصه نقش ویژگی‌های شخصیتی بر باورهای معطوف به عدالت صورت‌بندی نموده و از این طریق زمینه گسترش دانش نظری و پژوهشی این حوزه را فراهم آورند. با توجه به همین ضرورت‌ها، این پژوهش در راستای پاسخگویی به سوالات زیر انجام شده است.

سوال اول: آیا بین پنج عامل بزرگ شخصیت (روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، توافق‌پذیری، تجربه‌پذیری و وظیفه‌شناسی) با باور به دنیای عادلانه (برای خود و دیگران) و باور به دنیای ناعادلانه رابطه وجود دارد؟

سوال دوم: آیا بین پنج عامل بزرگ شخصیت (روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، توافق‌پذیری، تجربه‌پذیری و وظیفه‌شناسی) با باورهای جبران عدالت (فعال و منفعل) رابطه وجود دارد؟

روش

نوع پژوهش

پژوهش حاضر یک پژوهش توصیفی-همبستگی است.

ناعادلانه رابطه منفی برقرار کند. به دنبال توافق‌پذیری، در باب وظیفه‌شناسی می‌توان گفت که این ویژگی شخصیتی به طور جدی با نگرش‌ها و رفتارهای مثبت در محیط‌های مختلف دارای رابطه است [۲۹ و ۳۱]. برای نمونه چو^۱ و اسواران و همکاران^۲ در دو پژوهش کاملاً مستقل نشان دادند که افراد دارای وظیفه‌شناسی بالا تلاش زیادی در راستای اهداف شخصی و گروهی نموده و نعهد قابل توجهی نسبت به اهداف زندگی در عرصه‌های مختلف (به ویژه در عرصه کار و فعالیت‌های شغلی) از خود نشان می‌دهند [۲۵ و ۲۶]. این مشخصه‌ها باعث می‌شود تا افراد دارای وظیفه‌شناسی بالا در زندگی کم و بیش به خواست‌ها و اهداف خود برسند و نگرش مثبتی در باب عدالت در محیط اطراف خود کسب نمایند [۳۰]. بر همین اساس پیش‌بینی می‌شود که وظیفه‌شناسی نیز به سان توافق‌پذیری و برون‌گرایی با باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران دارای رابطه مثبت و در مقابل با باور به دنیای ناعادلانه دارای رابطه منفی باشد. بالاخره به عنوان آخرین ویژگی شخصیتی مطرح در پنج عامل بزرگ شخصیتی به تجربه‌پذیری می‌رسیم. تمایل به امور خلاقانه، باز فکری و تلاش برای آزمودن پدیده‌های جدید از زمره مهمترین مشخصه‌های مطرح برای افراد تجربه‌پذیر است [۱۸]. تمایل نوجویانه و تمایل به تجربه امور جدید خود از خوش‌بینی و نواندیشی تغذیه می‌شوند [۳۰ و ۳۱]، که به طور جدی می‌توانند باعث تقویت باور به دنیای عادلانه برای خود (و در حد کمتری باور به دنیای عادلانه برای دیگران) و در مقابل تضعیف باور به دنیای ناعادلانه شوند. لازم به ذکر است که به دلیل عدم دسترسی به پژوهش و نظریه مشخص در خصوص رابطه بین وظیفه‌شناسی و تجربه‌پذیری با باورهای جبران عدالت پیش‌بینی میسر نگردید.

در جمع‌بندی پایانی می‌توان گفت که پژوهش در باره باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه کماکان در کشورهای مختلف در حال انجام است [۳۲، ۳۳ و ۳۴]. در این

1. Chou
2. Eswaran, Aminul Islam & Yusuf

آزمودنی

جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان پسر یک دبیرستان دولتی به تعداد ۴۰۰ نفر در شهر اصفهان در پاییز ۱۳۹۰ بودند. انتخاب گروه نمونه فقط از میان پسران (و نه هر دو جنس) به دلیل این بوده که جنسیت یک متغیر بالقوه تعدیل‌کننده برای رابطه بین باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه با متغیرهای دیگر است [۳۱]. بنابراین برای کنترل اثرات احتمالی جنسیت بر نتایج، در این پژوهش فقط از نمونه پسران دانش‌آموز استفاده شد. نمونه پژوهش را ۱۹۶ دانش‌آموز پسر از سه پایه اول تا سوم تشکیل دادند. دلیل نمونه‌گیری از یک دبیرستان پسرانه این بوده که امکان اجرای پژوهش در چندین دبیرستان در زمان اجرای پژوهش فراهم نبود. حجم نمونه ۱۹۶ نفر با توجه به نسبت حداقل نفرات به ازای هر متغیر پیش‌بین (پنج عامل بزرگ شخصیت به عنوان متغیرهای پیش‌بین مطرح بودند، بنابراین در پژوهش حاضر به ازای هر متغیر پیش‌بین ۳۹ نفر نمونه وجود داشته است)، مکفی تشخیص داده شد [۳۵]. نمونه پژوهش با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به منظور رعایت تعداد دانش‌آموزان هر یک از پایه‌های اول تا سوم انتخاب شدند. میانگین سنی اعضای نمونه ۱۵/۹۹ سال (با انحراف معیار ۱/۱۴) بود.

ابزارهای پژوهش

الف) پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت

برای سنجش پنج عامل بزرگ شخصیت، از فرم پنجاه سؤالی پرسشنامه نشانگرهای پنج عامل بزرگ شخصیت گلدبرگ^۱ استفاده شد [۳۶]. این پرسشنامه که هر ده سؤال آن مربوط به یکی از ویژگی‌های روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی است، از شاخص‌های روانی و پایایی مناسبی برخوردار است و بر مقیاس پنج درجه‌ای (بسیار غیر دقیق است=۱ تا کاملاً دقیق است=۵) پاسخ داده شد [۳۶]. به دلیل عدم دسترسی به نسخه پنجاه سؤالی فارسی، پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش، از زبان انگلیسی طی فرایند دو مرحله‌ای (ترجمه و تطابق تخصصی دقیق توسط

متخصص) ترجمه و آماده اجرا گردید (یک نمونه سوال آن به این شرح است: می‌دانم چگونه مردم را مجذوب خود کنم). گلدبرگ آلفای کرونباخ ۰/۶۵ تا ۰/۸۵ را برای پنج عامل بزرگ شخصیتی در این پرسشنامه گزارش نموده و روایی سازه آن را با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی مستند ساخته است [۳۶]. در این پژوهش نیز تحلیل عاملی اکتشافی (طی دو مرحله) و تحلیل عاملی تأییدی روایی سازه این ۵۰ سؤال را مستند ساخت. با این توضیح که در بررسی بارهای عاملی سوالات و نقش سوالات در آلفای کرونباخ، ۸ سؤال برای برون‌گرایی، ۸ سؤال برای روان‌رنجورخویی، ۱۰ سؤال برای وظیفه‌شناسی، ۹ سؤال برای توافق‌پذیری و ۹ سؤال برای تجربه‌پذیری حفظ شدند. آلفای کرونباخ برای برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی، وظیفه‌شناسی، توافق‌پذیری و تجربه‌پذیری به ترتیب برابر با ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۷۲، ۰/۷۴ و ۰/۷ به دست آمد.

ب) پرسشنامه باورهای جبران عدالت

برای سنجش باورهای جبران عدالت، پرسشنامه هشت سؤالی ساخت و اعتباریابی شده توسط گل‌پرور و واثقی که بر مقیاس پاسخگویی هفت درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم = ۷ تا کاملاً مخالفم = ۱) پاسخ داده می‌شود به کار رفت [۱۶]. آنچه که از طریق این پرسشنامه مورد سنجش قرار می‌گیرد، باورها و نظرات افراد در باب نحوه‌ی بازگشت عدالت از دست رفته است (یک نمونه سؤال این پرسشنامه به این شرح است: بهترین راه برخورد با بی‌عدالتی بخشش و گذشت است). گل‌پرور و واثقی روایی و پایایی این پرسشنامه را مستند ساخته، و برای این پرسشنامه دو خرده‌مقیاس باور به جبران فعال عدالت و باور به جبران منفعل عدالت را با آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۱ و ۰/۶۳ گزارش نموده‌اند [۱۶]. تحلیل عاملی اکتشافی مجدد این پرسشنامه در این پژوهش دو عامل چهار سؤالی با آلفای کرونباخ برابر با ۰/۶۵ و ۰/۷ را برای باورهای جبران فعال و منفعل عدالت به دست داد.

ج) پرسشنامه باور به دنیای عادلانه

برای سنجش باور به دنیای عادلانه برای خود و

1. Golgberg

برای شخص پاسخگو) را مورد سنجش قرار داده است (یک نمونه سؤال این پرسشنامه به این شرح است: من در این دنیا از سرنوشتی ناعادلانه رنج می‌برم). گل‌پرور و واتقی آلفای کرونباخ این پرسشنامه را برابر با ۰/۶۲ گزارش نموده‌اند [۳۸]. به لحاظ متفاوت بودن گروه نمونه این پژوهش، برای بررسی روایی سازه این مقیاس بر روی چهار سؤال آن تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش از نوع واریماکس انجام گرفت. نتایج حاصل از این تحلیل هر چهار سؤال را بر روی یک عامل که همان باور به دنیای ناعادلانه است قرار داد. آلفای کرونباخ این پرسشنامه در پژوهش حاضر، ۰/۷ به دست آمد.

روش تحلیل داده‌ها

زمان اجرای پژوهش برای هر شرکت کننده حدود ۲۰ دقیقه بود و پرسشنامه‌های پژوهش به صورت خود گزارش دهی پاسخ داده شدند. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون از طریق نرم افزار SPSS^۳ نسخه ۱۸ تحلیل شد.

نتایج

در جدول ۱، میانگین و انحراف معیار و همبستگی درونی متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

چنان‌که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، از بین پنج عامل بزرگ شخصیت، برون‌گرایی فقط با باورهای جبران فعال عدالت دارای رابطه منفی و معنادار ($p < 0/05$)، روان‌رنجورخویی با باور به دنیای عادلانه برای دیگران و با باور به دنیای عادلانه برای خود دارای رابطه منفی و معنادار ($p < 0/05$)، ولی در مقابل با باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت دارای رابطه مثبت و معنادار ($p < 0/05$) است. مطابق یافته‌های ارائه شده در جدول ۱، وظیفه‌شناسی نیز با باور به دنیای عادلانه برای خود دارای رابطه مثبت و معنادار ($p < 0/05$) و توافق‌پذیری با باور به دنیای عادلانه برای خود و با باورهای جبران منفعل عدالت دارای رابطه مثبت و معنادار ($p < 0/05$) بوده‌اند.

دیگران از دو مجموعه هشت سؤالی (یکی برای خود و دیگری برای دیگران) که توسط ساتون و داگلاس^۱ معرفی شده و بر مقیاس لیکرت هفت درجه‌ای (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۷) پاسخ داده می‌شود، استفاده شد [۱۵]. مقیاس باور به دنیای عادلانه برای خود، باور فرد پاسخگو را در باب رعایت عدالت در دنیا برای خود فرد و مقیاس باور به دنیای عادلانه برای دیگران، باور فرد پاسخگو را در باب رعایت عدالت در دنیا برای دیگران مورد سنجش قرار می‌دهد (یک نمونه سؤال برای باور به دنیای عادلانه برای خود بدین شرح است: آن‌چه در دنیا نصیب من می‌شود عادلانه است و یک نمونه سؤال برای باور به دنیای عادلانه برای دیگران بدین شرح است: آنچه در دنیا نصیب دیگر مردم می‌شود عادلانه است). این دو پرسشنامه در ایران توسط گل‌پرور و عریضی ترجمه و مورد پایایی سنجی و روایی یابی قرار گرفته و در مطالعات بعدی نیز از نظر شواهد روایی و پایایی مورد بررسی مجدد قرار گرفته است [۳ و ۴]. شواهد حاصل از این مطالعات همگی حاکی از مناسب بودن روایی و پایایی این دو مقیاس هشت سؤالی است، به ترتیبی که آلفای کرونباخ برای مقیاس باور به دنیای عادلانه برای خود ۰/۷۵ و برای مقیاس باور به دنیای عادلانه برای دیگران نیز از ۰/۷۵ تا ۰/۸۴ در نوسان بوده است [۳ و ۴]. در این پژوهش آلفای کرونباخ برای باور به دنیای عادلانه برای دیگران و خود به ترتیب برابر با ۰/۷ و ۰/۷ به دست آمد.

د) پرسشنامه باور به دنیای ناعادلانه

برای سنجش باور به دنیای ناعادلانه، مقیاس چهار سؤالی معرفی شده توسط دالبرت و همکاران^۲ که در مقیاس شش درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۶) پاسخ داده می‌شود استفاده شد [۳۷]. این پرسشنامه قبلاً در ایران توسط گل‌پرور و واتقی از نظر روایی و پایایی بررسی شده است [۳۸]. چهار سؤال پرسشنامه باور به دنیای ناعادلانه در این پژوهش باور به دنیای ناعادلانه شخصی نه عمومی (یعنی دنیای ناعادلانه

3. Statistical Package for Social Science

1. Sutton & Douglas
2. Dalbert, Lipkus, Sallay & Goch

رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت با باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه و باورهای جبران عدالت

جدول ۱: میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیرهای پژوهش	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱	باور به دنیای عادلانه برای دیگران	۳/۳۸	۰/۸۱	-								
۲	باور به دنیای عادلانه برای خود	۳/۷۹	۰/۸۸	۰/۵۹**	-							
۳	باور به دنیای ناعادلانه	۳/۷	۱/۱۹	-۰/۱۹**	-۰/۲۵**	-						
۴	جبران فعال عدالت	۳/۲	۱/۱	-۰/۰۸	-۰/۰۳	۰/۳۴**	-					
۵	جبران منفعل عدالت	۳/۵۷	۱/۱۴	۰/۴**	۰/۴۵**	-۰/۰۸	-۰/۰۲	-				
۶	برون گرایی	۳/۳۴	۰/۵۸	۰/۱۱	۰/۱۱	-۰/۰۹	۰/۱۵*	۰/۰۶	-			
۷	روان رنجور خوبی	۲/۵۹	۰/۶۸	-۰/۱۸*	-۰/۲۱**	۰/۲۸**	۰/۲۱**	-۰/۰۵	-۰/۴۵**	-		
۸	وظیفه شناسی	۳/۳	۰/۶۳	۰/۱۳	۰/۲۲**	-۰/۰۵	-۰/۰۱	۰/۱۳	۰/۳۸**	-۰/۵۵**	-	
۹	توافق پذیری	۳/۶۹	۰/۵۷	۰/۱۲	۰/۱۶*	-۰/۰۸	-۰/۱۳	۰/۲۲**	۰/۱۶*	-۰/۳**	۰/۲۵**	-
۱۰	تجربه پذیری	۳/۷۸	۰/۶۴	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۰۹	-۰/۰۴	۰/۱۲	۰/۲۱**	-۰/۱۱	۰/۲۶**	۰/۲۸**

*p<۰/۰۵ ** p<۰/۰۱

جدول ۲: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش بینی باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه از طریق پنج عامل بزرگ شخصیت

ردیف	متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک	b	SE	β	R	R ²	F
۱	مقدار ثابت	باور به دنیای عادلانه برای دیگران	۳/۰۲	۰/۷۹	-	۰/۲۰۷	۰/۰۴۳	۱/۷
			۰/۰۲	۰/۱۱	۰/۰۲			
			-۰/۱۶	۰/۱۱	-۰/۱۴			
			۰/۰۲	۰/۱۱	۰/۲			
			۰/۰۷	۰/۱۱	۰/۰۵			
			۰/۱	۰/۱	۰/۰۸			
۲	مقدار ثابت	باور به دنیای عادلانه برای خود	۳/۰۵*	۰/۸۵	-	۰/۲۶۲	۰/۰۵۹	۲/۸*
			-۰/۰۳	۰/۱۲	-۰/۰۲			
			-۰/۱۶*	۰/۱۲	-۰/۱۳*			
			۰/۱۸*	۰/۱۲	۰/۱۲*			
			۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۰۸			
			۰/۰۷	۰/۱	۰/۰۵			
۳	مقدار ثابت	باور به دنیای نا عادلانه	۰/۸۴*	۰/۹	-	۰/۳۲۶	۰/۱۰۶	۴/۵۱**
			۰/۰۱	۰/۱۶	۰/۰۰۶			
			۰/۶۲**	۰/۱	۰/۳۵**			
			۰/۲۲	۰/۱۸	۰/۱۲			
			-۰/۰۵	۰/۱۵	-۰/۰۳			
			۰/۲	۰/۱۴	۰/۱۴			

*p<۰/۰۵ ** p<۰/۰۱

جدول ۳: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی باورهای جبران عدالت از طریق پنج عامل بزرگ شخصیت

ردیف	متغیرهای پیش‌بین	متغیر ملاک	b	SE	β	R	R ²	F	
۱	فعال عدالت	باورهای جبران	مقدار ثابت	۰/۹۹	-	۰/۲۳۸	۰/۰۵۷	۲/۳۸*	
			۲ برون‌گرایی	-۰/۱۵	۰/۱۵				-۰/۰۸
			۳ روان‌رنجورخویی	۰/۳*	۰/۱۵				۰/۱۸*
			۴ وظیفه‌شناسی	۰/۰۸	۰/۱۵				۰/۰۵
			۵ توافق‌پذیری	-۰/۱۵	۰/۱۵				-۰/۰۸
			۶ تجربه‌پذیری	۰/۰۰۴	۰/۱۳				۰/۰۰۲
۲	منفعل عدالت	باورهای جبران	مقدار ثابت	۰/۸*	-	۰/۲۴۳	۰/۰۵۹	۲/۳۸*	
			۲ برون‌گرایی	۰/۰۳	۰/۱۶				۰/۰۲
			۳ روان‌رنجورخویی	۰/۱۲	۰/۱۵				۰/۰۸
			۴ وظیفه‌شناسی	۰/۱۸	۰/۱۶				۰/۱
			۵ توافق‌پذیری	۰/۴**	۰/۱۶				۰/۲**
			۶ تجربه‌پذیری	۰/۰۷	۰/۱۴				۰/۰۴

* $p < 0/05$ ** $p < 0/01$

باور به دنیای ناعادلانه را تبیین نموده است. معادله‌های پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه برای خود و باور به دنیای ناعادلانه به شرح زیر است.

= باور به دنیای عادلانه برای خود

$$(0/18 \text{ (وظیفه‌شناسی)}) + (0/16 \text{ (روان‌رنجورخویی)}) - 0/05 = 3/05$$

(روان‌رنجورخویی) $0/62 + 0/84 =$ باور به دنیای ناعادلانه

در جدول ۳ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی باورهای فعال و منفعل جبران عدالت از طریق پنج عامل بزرگ شخصیت ارائه شده است.

چنان‌که در جدول ۳ در بخش نتایج مربوط به باورهای جبران فعال عدالت مشاهده می‌شود، از پنج عامل بزرگ شخصیت، روان‌رنجورخویی به صورت مثبت با ضریب بتای استاندارد برابر با $0/13-$ و وظیفه‌شناسی به صورت مثبت با ضریب بتای استاندارد برابر با $0/12$ ، $0/9$ درصد از واریانس باور به دنیای عادلانه برای خود را تبیین نموده‌اند. بالاخره چنان‌که در بخش نتایج مربوط به باور به دنیای ناعادلانه مشاهده می‌شود، از پنج عامل بزرگ شخصیت، روان‌رنجورخویی به صورت منفی با ضریب بتای استاندارد برابر با $0/35-$ ، $10/6$ درصد از واریانس

بالاخره تجربه‌پذیری نیز با هیچ یک از مولفه‌های معطوف به عدالت دارای رابطه معناداری نیست. در جدول ۲ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه از طریق پنج عامل بزرگ شخصیت ارائه شده است.

چنان‌که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، هیچ یک از پنج عامل بزرگ شخصیت قادر به پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه برای دیگران نیستند. اما چنان‌که در بخش نتایج (جدول ۲) مربوط به باور به دنیای عادلانه برای خود مشاهده می‌شود، از پنج عامل بزرگ شخصیت، روان‌رنجورخویی به صورت منفی با ضریب بتای استاندارد برابر با $0/13-$ و وظیفه‌شناسی به صورت مثبت با ضریب بتای استاندارد برابر با $0/12$ ، $0/9$ درصد از واریانس باور به دنیای عادلانه برای خود را تبیین نموده‌اند. بالاخره چنان‌که در بخش نتایج مربوط به باور به دنیای ناعادلانه مشاهده می‌شود، از پنج عامل بزرگ شخصیت، روان‌رنجورخویی به صورت منفی با ضریب بتای استاندارد برابر با $0/35-$ ، $10/6$ درصد از واریانس

پایین هستند و نسبت به اهداف و تصمیمات خود نیز بی اعتماد هستند. این عدم اطمینان به خود در سطح روان‌رنجورخویی بالا از تلاش، پشتکار و ارزیابی‌های مثبت از خود و دنیای اطراف می‌کاهد و زمینه‌ساز بدبینی نسبت به خود و دنیای اطراف می‌شود [۱۷، ۱۹، ۲۱، ۲۷ و ۲۸]. به این لحاظ رابطه منفی روان‌رنجورخویی با باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران می‌تواند به این دلیل باشد که افراد در اثر تمرکز بر جنبه‌های منفی پدیده‌ها و رخدادها چندان توجهی به عادلانه بودن دنیا برای خودشان و دیگران نشان نداده و یا در عمل به واسطه نوع توجه و تمرکز منفی‌گرایانه خود دنیا را کمتر عادلانه ارزیابی می‌کنند. همین تبیین در حوزه رابطه مثبت روان‌رنجورخویی با باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت نیز مطرح است. به این معنی که وقتی فرد چندان توجهی به عادلانه بودن دنیا نشان نمی‌دهد و یا به دلیل تمرکز بدبینانه بر وقایع منفی، دنیا را کمتر عادلانه ارزیابی می‌کند، در درجه اول باعث تقویت باور به دنیای ناعادلانه در خود می‌شود. با تقویت باور به دنیای ناعادلانه، افراد بسیار مستعد تلافی و جبران بی‌عدالتی می‌شوند [۲۱ و ۳۰]. برای درگیر شدن افراد در جبران رفتاری بی‌عدالتی ادراک شده، باورهای جبران فعال عدالت باید تقویت شوند [۱۶]. به همین دلیل نیز بسیار احتمال می‌رود که رابطه‌ای زنجیره‌ای بین روان‌رنجور-خویی با باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت و سپس تلافی‌جویی بی‌عدالتی وجود داشته باشد. به این شکل که روان‌رنجورخویی ابتدا باعث تقویت باور به دنیای ناعادلانه، سپس باور به دنیای ناعادلانه منجر به تقویت باورهای فعال جبران عدالت و در آخر باورهای جبران فعال عدالت منجر به جبران رفتاری بی‌عدالتی می‌شوند.

همچنین نتایج در سطح روابط ساده نشان داد (جدول ۱) که بین برون‌گرایی با باورهای جبران فعال عدالت رابطه منفی وجود دارد. افراد برون‌گرا افرادی اجتماعی، متمایل به دوستی با دیگران و دارای نگرش و رفتارهای

برابر با ۰/۲، ۵/۹ درصد از واریانس باورهای جبران منفعل عدالت را تبیین نموده است. معادله‌های پیش‌بینی باورهای جبران فعال و منفعل عدالت به شرح زیر است.

(روان‌رنجورخویی) $۰/۱۸ + ۳/۱۹ =$ باورهای جبران فعال عدالت

(توافق‌پذیری) $۰/۴ + ۰/۸ =$ باورهای جبران منفعل عدالت

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه ساده و ترکیبی پنج عامل بزرگ شخصیت (روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، توافق‌پذیری، تجربه‌پذیری و وظیفه‌شناسی) با باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران، باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال و منفعل عدالت اجرا شد. نتایج حاصل از این پژوهش حمایت اولیه‌ای در مورد رابطه منفی برون‌گرایی با باورهای جبران فعال عدالت، رابطه منفی روان‌رنجورخویی با باور به دنیای عادلانه برای دیگران و برای خود، رابطه مثبت روان‌رنجورخویی با باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت، رابطه مثبت وظیفه‌شناسی با باور به دنیای عادلانه برای خود، و رابطه مثبت توافق‌پذیری با باور به دنیای عادلانه برای خود و با باورهای جبران منفعل عدالت به دست داد. تجربه‌پذیری نیز با هیچیک از مولفه‌های معطوف به عدالت دارای رابطه معنا داری نبود (جدول ۱).

پیش از ارائه تبیین‌های نظری یافته‌های مورد اشاره، نتایج چند الگوی ارتباطی احتمالی را مطرح می‌کند که ابتدا به آن‌ها اشاره نموده و سپس به تبیین روابط به دست آمده در رگرسیون‌های چندگانه خواهیم پرداخت. در درجه اول چنان‌که در مقدمه پیش‌بینی گردید، روان‌رنجورخویی با باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران دارای رابطه منفی، ولی با باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت دارای رابطه مثبت بود. این یافته تا اندازه‌ای با نظرات، یافته‌ها و اشارات در پژوهش‌های دیگر پژوهشگران همسویی نشان می‌دهد [۲۴، ۲۵ و ۲۹]. شواهد پژوهشی ارائه شده توسط پژوهشگران مورد اشاره حاکی از آن است که افراد دارای روان‌رنجورخویی بالا، افرادی با سطح اطمینان به خود

بلکه با نظام عملکردی و رفتاری افراد که ماهیتی عمگرایانه‌تر دارد ارتباط برقرار می‌کند. به این جهت ممکن است تجربه‌پذیری به جای باورهای معطوف به عدالت با رفتارهای معطوف به عدالت دارای رابطه باشد. الگوی پیش‌بینی‌های به دست آمده از تحلیل رگرسیون چندگانه نیز تا اندازه قابل توجهی از تبیین‌های ارائه شده در بالا حمایت می‌کند. با حضور همزمان ویژگی‌های شخصیتی پنج‌گانه در پیش‌بینی و مشخص شدن توان پیش‌بینی‌کنندگی برخی از پنج عامل بزرگ شخصیتی برای هر یک از باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران، باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران‌فعال و منفعل عدالت، حقایقی فراتر از روابط ساده بین ویژگی‌های شخصیتی با باورهای معطوف به عدالت در اختیار قرار گرفت که به مهمترین آن‌ها اشاره خواهیم کرد. اولین بخش از نتایج تحلیل رگرسیون در پژوهش حاضر نشان داد که هیچ یک از پنج عامل بزرگ شخصیت، قادر به پیش‌بینی باور به دنیای عادلانه برای دیگران نیستند. پژوهشی که بتوان این یافته را با آن مقایسه نمود در دسترس قرار نگرفت. در تبیین این بخش از یافته‌ها چند احتمال مطرح است. احتمال اول این که باور به دنیای عادلانه برای دیگران به عنوان باوری معطوف به دنیای بیرون فرد با ویژگی‌های شخصی و شخصیتی افراد که ماهیتی درونی و شخصی دارد، دارای چندان رابطه قابل توجهی نیست که در تحلیل رگرسیون خود را نشان بدهد. به معنای دیگر چون ویژگی‌های شخصیتی ماهیتی متمرکز بر خود دارند، و در مقابل باور به دنیای عادلانه برای دیگران به جای خود فرد بر دیگران متمرکز است، ممکن است این ناهم‌سویی متمرکز باعث روابط ضعیف بین آن‌ها شده باشد. احتمال دوم به گروه نمونه این پژوهش باز می‌گردد. گروه نمونه این پژوهش نوجوانان بوده‌اند و دوره نوجوانی نیز دوره متمرکز بر خود است. یعنی نوجوانان بیش از هرکس و هر چیز بر خود متمرکز می‌کنند. ممکن است همین خودمحوری نیز باعث شده باشد تا هیچ‌یک از پنج عامل بزرگ شخصیتی نتوانند باور به دنیای عادلانه برای دیگران

مثبت نسبت به دیگران هستند [۱۷]. همچنین افراد دارای درون‌گرایی بالا افرادی با احساس انرژی بالا و دارای احساس خود کارآمدی بالا هستند [۱۸]. چنین ویژگی‌هایی زمینه تعامل موثر، باز و خوش‌بینانه را برای افراد برون‌گرا فراهم می‌کند و از این طریق باعث ارتباط منفی بین برون‌گرایی و باورهای جبران‌فعال عدالت که ماهیتی خودمدار و تا اندازه‌ای خشونت بار دارند می‌شود. به معنای دیگر می‌توان گفت که وقتی فردی دارای نگرش و تمایل مثبت به سوی دیگران باشد، چندان تمایلی برای بروز رفتارهای خشن در برخورد با بی‌عدالتی‌ها از خود نشان نخواهد داد [۲۸، ۳۰، ۳۱].

بالاخره نتایج حاکی از رابطه مثبت وظیفه‌شناسی و توافق‌پذیری با باور به دنیای عادلانه برای خود و در یک مورد نیز حاکی از رابطه مثبت توافق‌پذیری با باورهای جبران‌فعال عدالت بود (جدول ۱). افرادی با توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی بالا افرادی دارای تعهد و پشتکار (به ویژه در مورد وظیفه‌شناسی) و با تمایلات اجتماعی نودوستانه، پرخاشگری پایین، پر تحمل و بردبار، یاری‌رسان، نامتمایل به رقابت‌جویی خصمانه و خشن و در کل افرادی ملایم (به ویژه در مورد توافق‌پذیری) هستند [۲۸، ۳۰، ۳۱]. چنین مشخصه‌هایی، نظام عملکردی و پردازش اطلاعات خوش‌بینانه را بر نظام رفتاری و شناختی افراد تحمیل نموده که باعث می‌گردد بین توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با باور به دنیای عادلانه برای خود و بین توافق‌پذیری با باورهای جبران‌منفعل عدالت رابطه مثبت به وجود آید. اما چنان‌که در نتایج ارائه شده در جدول ۱ مشخص گردید، تجربه‌گرایی با هیچ یک از باورهای معطوف به عدالت دارای رابطه معناداری نبود. این عدم رابطه معنادار بین تجربه‌پذیری و باورهای معطوف به عدالت نیازمند پژوهش‌های بیشتری در آینده است. با این حال این نتیجه ممکن است ناشی از این حقیقت نیز باشد که تجربه‌گرایی از زمره ویژگی‌های شخصیتی است که به دلیل ماهیت خود با باورهای معطوف به عدالت افراد چندان رابطه برقرار نمی‌سازد،

را پیش‌بینی کنند.

در ادامه نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن بود که در حضور هم‌زمان پنج عامل بزرگ شخصیت، روان‌رنجورخویی به عنوان یک ویژگی شخصیتی دارای نقشی فراگیرتر از دیگر ویژگی‌های شخصیتی بر باور به دنیای عادلانه برای خود، باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت است. به این معنی که روان‌رنجورخویی به عنوان یک ویژگی شخصیتی نقشی تقویت‌کننده برای باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت و در مقابل نقشی تضعیف‌کننده در باور به دنیای عادلانه برای خود داشت. در نگاه اول این نتایج، این احتمال نظری را تقویت می‌کند که باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت در بنیان‌های شخصیتی اختلال‌گونه که مشخصه اصلی آن بی‌ثباتی هیجانی است ریشه دارند. در صورت تکرار نتایج پژوهش حاضر در پژوهش‌های بعدی، شاید بتوان در آینده به طور جدی‌تری از باور دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت به عنوان باورهایی که در خدمت روان‌رنجورخویی هستند، سخن به میان آورد. به هر حال، بر پایه نتایج حاصل از این پژوهش می‌توان گفت که افراد روان‌رنجور، افرادی مستعد برای تلقی دنیا به عنوان مکانی سرشار از بی‌عدالتی هستند که لازم می‌دانند هر کس به سهم خود برای بازگشت و جبران عدالت دست به کار شود. چنین تمایلات شناختی و متعاقب آن تمایلات رفتاری، افراد روان‌رنجور را در یک چرخه معیوب پیشگویی‌های خودکامرواساز قرار می‌دهد. به این معنی که با تلقی دنیا به عنوان مکانی مملو از بی‌عدالتی، احتمال مواجهه افراد روان‌رنجور را با بی‌عدالتی نسبت به مواجهه با عدالت افزایش می‌دهد. چرا که افراد روان‌رنجور توانایی تجربه و مواجهه با عدالت را بر اثر سبک تبیینی بدبینانه ندارند [۲۸، ۳۰ و ۳۱]. همین امر آمادگی برای تغییر باور به دنیای ناعادلانه و باورهای جبران فعال عدالت را نیز در افراد روان‌رنجور با دشواری جدی مواجه می‌سازد.

بالاخره این‌که بر اساس نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون در پژوهش حاضر، نقش وظیفه‌شناسی به عنوان یک عامل تقویت‌کننده برای باور به دنیای عادلانه برای خود و توافق‌پذیری به عنوان عاملی تقویت‌کننده برای باورهای جبران منفعل عدالت نیز دارای اهمیت است. چنان‌که قبلاً نیز اشاره شد، وظیفه‌شناسی با محوریت تلاش، پشتکار و وظیفه‌شناسی معطوف به اهداف، افراد را در راستای تلاش برای موفقیت در زندگی به پیش می‌برد [۲۵ و ۲۶]. چنین موفقیتی بسترساز تقویت باور به دنیای عادلانه برای خود می‌شود. اما این‌که توافق‌پذیری فقط از بین پنج عامل بزرگ شخصیت دارای توان پیش‌بین معنادار برای باورهای جبران منفعل عدالت بود نیز شاید به این دلیل باشد که نظام انعطاف‌پذیری رفتاری و پردازش شناختی که توافق‌پذیری بر افراد تحمیل می‌کند، آن‌ها را از توجه به باورهای فعال برای بازگشت عدالت که می‌تواند ماهیتی خشونت‌بار به خود بگیرد، بازدارد. در این بخش از یافته‌ها نیز این احتمال مطرح است که توافق‌پذیری زیاد شکلی از انفعال باوری و به دنبال آن انفعال رفتاری را بر افراد تحمیل کند.

به هر حال تفسیر یافته‌های این پژوهش باید در سایه توجه به محدودیت‌های آن انجام شود. محدودیت اول این‌که گروه نمونه این پژوهش را دانش‌آموزان پسر تشکیل داده‌اند، لذا تعمیم نتایج به دانش‌آموزان دختر تا تکرار پژوهش به این گروه چندان منطقی نیست. در سایه توجه به این محدودیت‌ها، پیشنهاد پژوهشی این است که این مطالعه در گروه‌های نمونه پسر و دختر دانش‌آموز و زن و مرد بزرگسال تکرار شود. همچنین پژوهشگران علاقه‌مند می‌توانند نقش تعدیل‌کننده ویژگی‌های شخصیتی را در رابطه باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه و باورهای جبران عدالت با رفتارهای پرخاشگرانه و رفتارهای جامعه‌یار در نمونه‌های دانش‌آموزی، دانشجویی و افراد بزرگسال جامعه مورد بررسی قرار دهند.

منابع

- 10- Dalbert, C. (2009). Belief in a just world. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of Individual Differences in Social Behavior* (pp. 288-297). New York: Guilford Publications.
- 11- Dalbert, C., & Filke, E. (2007). Belief in a just world, justice judgments, and their functions for prisoners. *Criminal Justice Behavior*, 34, 1516-1527.
- 12- Christopher, A. N., Zabel, K. L., Jones, J. R., & Marek, P. (2008). Protestant ethic ideology: Its multifaceted relationships with just world beliefs, social dominance orientation, and right – wing authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, 45, 473-477.
- 13- Aguiar, P., Vala, J., Correia, I., & Pereira, C. (2008). Justice in our world and in that of others: Belief in a just world and reactions to victims. *Social Justice Research*, 21, 50-68.
- 14- Correia, I., Alves, H., Sutton, R., Ramos, M., Gouveia-Pereira, M., & Vala, J. (2012). When do people derogate or psychologically distance themselves from victims? Belief in a just world and in-group identification. *Personality and Individual Differences*, 53, 747-752.
- 15- Sutton, R.M., & Douglas, K.M. (2005). Justice for all, or just for me? More evidence of the importance of the self other distinction in just world beliefs. *Personality and Individual Differences*, 39(3), 637-645.
- ۱۶- گل پرور، محسن، و واقتی، زهرا. (۱۳۹۰). جبران عدالت تعدیل کننده رابطه عدالت سازمانی ادراک شده با رفتارهای تلافی جویانه کارکنان. *دانشور رفتار (مدیریت و پیشرفت)*، ۱۸(۵۰)، ۴۱۷-۴۳۲.
- ۱۷- حق شناس، حسن. (۱۳۸۵). *طرح پنج عاملی ویژگی‌های شخصیت: راهنمای تفسیر و هنجارهای آزمون‌های NEOPI-R و NEOFFI*. چاپ اول. شیراز: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز.
- ۱۸- حیدری نژاد، صدقه، مهربایی زاده هنرمند، مهناز، داودی، ایران، پاینده، مهرانگیز. (۱۳۹۰). ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و راهبردهای مدیریت تعارض مدیران اداره‌های تربیت بدنی استان خوزستان. *روان‌شناسی بالینی و شخصیت*، ۵، ۷۴-۶۵.
- 1- Begue, L., & Muller, D. (2006). Belief in a just world as moderator of hostile attributional bias. *The British Journal of Social Psychology*, 45, 117-126.
- 2- Callan, M. J., Shead, N. W., & Olson, J. M. (2009). Fore going the labor for the fruits: The effect of just world threat on the desire for immediate monetary rewards. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45, 246-249.
- ۳- گل پرور محسن، عریضی حمیدرضا. (۱۳۸۶). اعتباریابی پرسشنامه‌های باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران. *مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان*، ۲۵(۴)، ۱۹۳-۲۱۲.
- ۴- گل پرور، محسن، و جوادیان، زهرا. (۱۳۹۰). نقش در دسر آفرینی و اسناد شناختی در رابطه با باور به دنیای عادلانه و واکنش پر خاشگرانه دانش آموزان دختر: نظریه ایرانی کارکرد دوگانه متضاد. *اندیشه و رفتار (روان شناسی کاربردی)*، ۶(۲۱)، ۷۱-۶۱.
- 5- Lerner, M.J. (1980). *The belief in a just world, a fundamentally delusion*. New York : Plenum Press.
- 6- Furnham, A. (2003). Belief in a just world: research progress over the last decade. *Personality and Individual Differences*, 34, 795-817.
- 7- Nasser, R., Doumit A., & Carifio, J. (2011). Well-being and belief in a just world among rest home residents. *Social Behavior and Personality*, 39(5), 655-670.
- 8- Testé, B., & Perrin, S. (2013). The impact of endorsing the belief in a just world on social judgments: The social utility and social desirability of just-world beliefs for self and for others. *Social Psychology*, 44(3), 209-218.
- ۹- خسروی، زهره، ناهید پور، فرزانه. (۱۳۹۱). بررسی رضایت از زندگی، باور به عادلانه بودن دنیا و حمایت‌های اجتماعی در دانشجویان ایرانی و هندی. *فصلنامه جامعه‌شناسی زنان*، ۳(۲)، ۱۶-۱.

- 27- Oostrom, J. K., Born, M. Ph., Serlie, A. W., & van der Molen, H. T. (2011). A multimedia situational judgment test with a constructed-response item format: Its relationship with personality, cognitive ability, job experience, and academic performance. *Journal of Personnel Psychology*, 10, 78–88.
- 28- Schlenker, B. R., Chambers, J. R., & Le, B. M. (2012). Conservatives are happier than liberals, but why? Political ideology, personality, and life satisfaction. *Journal of Research in Personality*, 46(2), 127–146.
- 29- Hogan, J., & Holland, B. (2003). Using theory to evaluate personality and job-performance relations: A socio-analytic perspective. *Journal of Applied Psychology*, 88, 100–112.
- 30- Golparvar, M., & Javadian, Z. (2012). Moderating effects of the big five personality factors on the relationship between perceived organizational justice and organizational citizenship behaviors (OCBs). *European Journal of Scientific Research*, 74 (4), 527–543.
- 31- van der Linden, D., te Nijenhuis, J., Bakker, A. B. (2010). The General Factor of Personality: A meta-analysis of Big Five inter-correlations and a criterion-related validity study. *Journal of Research in Personality*, 44, 315–327.
- 32- Roshani, K., Sedighe Jalili, S., & Mohri Adaryani, M. (2013). Investigating relational patterns of belief in a just/unjust world, satisfaction with life and mental health in female students. *Current Research Journal of Biological Sciences*, 5(3), 136–140.
- 33- Wilmer, P. (2013). Towards making the world as just as we believe it is: The Effect of Power on Helping Innocent Victims. Unpublished Master thesis in Social Psychology, Utrecht University
- 34- Xie, X., Liu, H., & Gan, Y. (2011). Belief in a just world when encountering the 5/12 Wenchuan earthquake. *Environment and Behavior*, 43(4), 566–586.
- ۳۵- حسن زاده، رمضان. (۱۳۸۲). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. چاپ اول، تهران: نشر ساوالان.
- 19- Anusic, I., Schimmack, U., Pinkus, R. T., & Lockwood, P. (2009). The nature and structure of correlations among Big Five ratings: The Halo-Alpha-Beta model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 1142–1156.
- 20- Erdle, S., & Rushton, J. P. (2010). The general factor of personality, BIS – BAS, expectancies of reward and punishment, self-esteem, and positive and negative affect. *Personality and Individual Differences*, 48, 762 – 766.
- 21- Pettersson, E., Turkheimer, E., ERINE. Horn, E., & Menatti, A. (2012). The general factor of personality and evaluation. *European Journal of Personality*, 26, 292 – 302.
- 22- Schlenker, B. R., Miller, M. L., & Johnson, R. M. (2009). Moral identity, integrity, and personal responsibility. In D. Narvaez & D. K. Lapsley (Eds.). *Personality, identity, and character* (pp. 316–340). New York: Cambridge University Press.
- ۲۳- قلی‌زاده، زلیخا، برزگری، لیلی، غریبی، حسن، باباپورخیرالدین، جلیل. (۱۳۸۹). بررسی رابطه پنج عامل شخصیتی NEO-FFI با رضایت زناشویی. *روان‌شناسی بالینی و شخصیت*، ۳، ۵۷–۶۶.
- 24- Molleman, E., Nauta, A., & Jehn, K. A. (2004). Person-job fit applied to teamwork: A multilevel approach. *Small Group Research*, 35(5), 515–539.
- 25- Chou, S.H. (2008). Big Five personality: Moderation effect on people management and organizational citizenship behavior. Department of Management, Southern Illinois University Carbondale, Retrieved 6 February 2012 from: www.midwestacademy.org.
- 26- Eswaran, S., Aminul Islam, Md., & Yusuf, D. H. M. (2011). A study of the relationship between the Big Five personality dimensions and job involvement in a foreign based financial institution in Penang. *International Business Research*, 4(4), 164 - 175.

۳۸- گل پرور، محسن، و واثقی، زهرا. (۱۳۹۰). مقایسهٔ رابطهٔ باور به دنیای ناعادلانه و واکنش پرخاشگرانه بر پایهٔ سطوح سه گانهٔ اسناد. مجله روان‌شناسی، ۱۵(۵۳/۳)، ۲۵۲-۲۳۵.

36- Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big-Five Factor Structure. *Psychological Assessment*, 4, 26-42.

37- Dalbert, C., Lipkus, I. M., Sallay, H., & Goch, I. (2001). A just and an unjust world: Structure and validity of different world beliefs. *Personality and Individual Differences*, 30, 561- 577.